

Følgesedler til indlæg på konferencen *Marxisme i det 21. århundrede*, Kbh. NV, 9. sept. 2017
v. Steen Nepper Larsen, lektor v. DPU. Campus Emdrup, Aarhus Universitet. stla@edu.au.dk www.gnosis.au.dk

Uddannelsespolitik og (kognitiv) kapitalisme

Risiko: At blive fanget på det forkerte ben & udleveret til tre slags uddannelsespolitik:

- (1) industrisamfundets efterslæb tilsat human kapital produktionsfantasmet (billiggjort modul-, lærings- og kompetencemålstyring. NPM vs. universitets *raison d'être*; uddannelse en udgift samtidig en samfundsmæssig og personlig og en investering, der skal lønne sig; minus 2 % hvert år; centraliseret decentralisering; statens/politikkens servile rolle (*hard power*);
- 2) RUC-projektarbejdet, selvledelse og fleksibilitet (*soft-power*);
- (3) Kanon-modtrækkene og den usamtidige substansgenkaldende nationale arv *in vain* (*old power*).

Tendens: Kognitiv kapitalisme: dine idéer skal være guld værd på Børsen! Viden = vare & en strategisk produktivkraft (Yann Moulier Boutang m.v.). Hjernekooperationskraft = konkurrencekraft.

The business cycle model. Ikke-uenighed = vi (de demonstrerende elever og studerende foran Christiansborg) DK's bedste investering. Væk fra agrar- og industrikapitalisme: grise, roer, skibe, sko, tekstil & 'vi' skal heller ikke overleve ved at konkurrere på at billiggøre service- og plejearbejdet...

Et SNL-opslag saxet fra *Sociologisk leksikon*, v. Inge Kryger Pedersen og SNL (red.), Hans Reitzels Forlag, 2011/2013:

kognitiv kapitalisme, betegner et nyt og tredje stadie i kapitalismens udvikling, hvori Marx' kategorier gentænkes i lyset af det videnskønomiske gennembrud i slutningen af 1900-tallet. Den første epoke domineredes af handelskapitalen; i den næste sammenvævedes industriel kapital og finanskapital.

Kognitiv kapitalisme er direkte afhængig af den kreative arbejdskrafts affektive energi og fantasi. Ifølge den franske filosof og økonom Yann Moulier Boutang (f. 1947): *Le capitalisme cognitif. La nouvelle grande transformation* (2007; eng. *Cognitive Capitalism*, 2011) økonomiseres der nu med ikke-økonomiske størrelser som sprog, begær og socialitet. Tænkning og idérigdom antager i stigende omfang varekarakter. Viden gøres til en strategisk produktivkraft; arbejdet individualiseres, og arbejdskraften personliggøres. Arbejdstid, fri tid og tankekraft flyder sammen for stadig flere vidensarbejdere; det får dog ikke udbygningen til at forsvinde.

Kognitiv kapitalisme bringer hhv. neoklassisk økonomi og marxistisk arbejdsværditeori i forlegenhed: (i) Kognition og viden er ikke knappe ressourcer. Der bliver ikke færre af dem, når de bliver "brugt", og i princippet er de ikke kun private, da de kan deles med andre uden tab; (ii) værdien af en tanke (en idé) er ikke reducérbar til den mængde arbejdstid, der er medgået til dens produktion. Se også Steen Nepper Larsens *Kategoriale tyndninger af den kognitive kapitalisme* (2008).

Eng.: cognitive capitalism

SNL¹

¹ Her er tre referencer til artikler af egen avl om kognitiv kapitalisme:

- SNL: *Kategoriale tyndninger af den kognitive kapitalisme – med særligt henblik på at beskrive samtidens trang og tvang til kreativitet*, GNOSIS Vedhæftning 3, 2008 <http://pure.au.dk/portal/files/15978596/kategoriale.pdf>

- SNL & Jens Erik Kristensen: "Økonomiens metamorfoser og kapitalismens hamskifte – om videnskønomi og kognitiv kapitalisme", *Kritik* nr. 190, Kbh. 2008

- SNL: "Compulsory Creativity: A Critique of Cognitive Capitalism", i *Culture Unbound*, Vol. 6, Stockholm, 2014 <http://www.cultureunbound.ep.liu.se/v6/a09/>

Langt fra alle (herhjemme) bidrager til den kognitive (og endnu færre til den akademiske) kapitalisme – men se alligevel også:

- Gorz, André (2003/2010): *The Immaterial: Knowledge, Value and Capital*. London: Seagull Books.

- Hardt, Michael and Antonio Negri (2000): *Empire*. Cambridge: Harvard University Press.

Hvor Marx kritiserede den politiske økonomi, må vi kritisere den klamme og forblønde(n)de økonomisme, der gennemsyrrer alt og alle, og offentligt problematisere den økonomiske videnskabs aksiomer og dekonstruere dens magtfulde forestillinger om objektivitet, neutralitet og værdifrihed.

I dag må samfundskritikken bl.a. bedrives via en skånselsløs kritik af de mentalitetsinvaderende og –forændrende *policy*-dokumenter, love og reformtiltag, der griber (for)styr(r)ende ind i samfundslivet. Uden en tæt viden om det, der rør sig og har rørt sig i Det nationale Kompetenceråd, Globaliseringsrådet, Innovationsrådet, Produktivitetskommissionen, Kvalitetsudvalget, Modernitetsstyrelsen, Finansministeriet, Kommunernes Landsforening, OECD, Pisa-testsystemet, Bologna-processens forgreninger og på Den Åbne Koordinationsmetode i EU-regi, der ganske snedigt, via utvungen tvang, får de nationale uddannelsespolitikker rettet ind, kommer kritikken til at savne sin substans. Uden en nærlæsning af Styrelsesloven, Folkeskolereformen, universiteternes, gymnasiernes (og sikkert også snart folkeskolernes) strategiske og konkurrenceorienterede selvpræsentationer, reformerne af lærer- og pædagoguddannelserne m.v. er det umuligt at levere en lodig kritik af de herskende og mistrøstige uddannelsespolitiske rationaler og blindheder med fylde og udsyn. Forslaget skal lyde: Botaniser lystent og nysgerrigt i nutidens magtfulde arkiver med kritisk interesse – så har du en chance for at koncipere og kalibrere en kritik, der kan få betydning.

Kritikken har mange ansigter og er tvunget til at gå i dybden og grundigt til stålet, hvis den skal blive værd at lytte til. Ikke sjældent må den tage form af en næsvis kritik af samtidens magtfulde policy-dokumenter².

Er kapitalismen ved at afskaffe sig selv?

Selv om vi efter sigende lever midt i et vidensøkonomisk samfund, må det fastholdes, at viden fundamentalt set slet ikke kan reduceres til et kvantum abstrakt arbejde udfoldet og afhændet i tid. Viden, der er videnssamfundets vigtigste produktivkraft og substans, kan faktisk principielt ikke ækvivaleres (måles) med eller byttes med noget andet. Vidensbegrebet kan derfor ikke reduceres til bytteværd, og viden er tilgængelig for meget andet end købekraft. Den levende viden (initieret af humane kognitioner) er en del af den kulturelle og fælles arv, og den egner sig principielt ikke til at blive behandlet som privat ejendom eller som vare. Men det hindrer ikke den moderne kapital i at gøre viden til noget usanseligt, mens den i stigende omfang frakobles de levendes erfaringshorisont.

Hvis der er knaphed på viden, så er der tale om en kunstig situation, der er skabt af illegitimt magt – evt. et monopol – der tilraner sig magt over samfundets erkendelse og evne til tænkning. På den måde er begrebet 'kognitiv kapitalisme' langt snarere et embleme for den kapitalistiske økonomis dybe krise end en neutral epokalitetsbetegnelse. Faktisk er den 'kognitive kapitalisme' en kapitalisme, der overlever på trods af, at dens faldefærdige og uholdbare grundkategorier arbejde, værdi og kapital ikke længere betyder det, de engang gjorde.

For faktisk burde viden udbredes til alle og enhver – også uden for produktions- og markedssfæren. Menneskets kreativitet vil udfolde sig fuldt ud, når den befries fra værdiøgningstvungen og konkurrencekampen. Viden lader sig ikke bringe på samme målestok, for den er ingen ordinær vare. Dens værdi er fundamentalt set ubestemmelig, og den burde være gratis. Det er imod dens natur at gøre den til noget privat og at indhegne den bag pekuniære hegn og copyright-rettigheder. Det er et

- Hardt, Michael and Antonio Negri (2011): *Commonwealth*. Cambridge: Harvard University Press. Anmeldt af SNL: "Der bliver ikke mindre musik af, at den bliver delt eller fælles" i *Information*, 12.12. 2009:

<https://www.information.dk/kultur/2009/12/mindre-musik-delt-faelles>

- SNL (2002): "Filosofiske betæneligheder", *Dansk Sociologi* # 4.

- SNL (2009): "Danmark i den kognitive kapitalisme", interview med SNL i *Turbulens*, maj www.turbulens.net

- SNL (2011): "Is Capitalism dying out?" (review of Gorz (2010)), *ephemera*, 12:3 (www.ephemeraweb.org/journal/12-4/12-4larsen.pdf)

- SNL (2011): opslagene "kapitalens civiliserende indflydelse" og "eksternaliteter" i SNL og Inge Kryger Pedersen (red.): *Sociologisk leksikon*. København: Hans Reitzels Forlag

² Se også SNL: "Kritik – et essay" i *Social kritik* nr.140, Kbh. 2014. Side 2->4 øv. hér får fx mere mæle dér!

paradoks, at viden bindes til personer, og at den sættes til at cirkulere og fungere som en personliggjort samfundsmæssig kapital.

Kapitalister skam rider og udnytter 'eksternaliteter' som menneskets krop, dets smag for at opbygge sociale fællesskaber og dets evne til tænkning, kreativitet og innovation. Det er et aktuelt og vægtigt paradoks, at kapitalen faktisk kun kan fungere, så længe der findes aktivitetsfelter, hvor mennesket kan udfolde sig befriet fra den selv samme kapitalistiske logik.

Den kognitive kapitalismes har et skånselsløst syn på vidensmedarbejderne. For det første tvinges de (jeg burde vel skrive: vil!) til at se på sig (os) selv og hele deres (vores) liv som en humankapital, der skal holdes ved lige via kurser og formå at tilvejebringe den daglige tilpasningsduelige indlevelse og et salgbart CV. Der kan tales om en selvtingsliggørelse af arbejdskraften. For det andet lader alle disse personlige og immaterielle tjenesteydelser sig slet ikke lader sig kvantificere, oplagre, formalisere endsige objektivere – hvorfor den kapitalistiske udbytning efterhånden og ikke-intentionelt er – eller burde være - ved at overflødiggøre sig selv. Post-Fordismen skænker viden en egenverdi, der ikke lader sig reducere til markedets pengeverdi. De vitale, sociale, æstetiske, etiske og kognitive aspekter af viden grundlægger en 'anden økonomi' hinsides den traditionelle og éndimensionale økonomi, der til stadighed prøver at gøre de menneskelige relationer til genstand for vare-, bytte og værdiforøgelseslogikker.

Den ressource-jagende kapitalisme kalder sig florumvudent og tilstræbt neutralt for en vidensøkonomi, mens den faktisk stjæler viden fra folket og gør den til et kostbart varesortiment. Modtrækket kunne hedde fællesskab, fri udveksling af og adgang til viden og virkeliggjort vidensrigdom for alle og enhver. Man får næsten lyst til at *coine* et begreb som 'videnskommunisme'; men det er næsten for smukt til at være sandt og for skrøbeligt til at være til.

Netværksøkonomien og de mange ikke-økonomiske net-transaktioner vil hverken komme til at afskaffe kapitalismen eller lade den forblive uforandret. Udvekslingerne på nettet styres ikke af et overordnet subjekt eller af en éntydig fornuft. Der er tale om digital spredning og strømme af koblingsduelige informationer i plurale netværk. Den gamle offentlighed skifter form, og mens lægmændene af begge køn kobler sig til hinanden hinsides markedets og pengenes sprog, prøver de store net-interessenter alligevel at fastholde mulighederne for at tjene penge bl.a. gennem indsamling af *big data* og *Kommerx*-inificeret overvågning af de globale kommunikationsstrømme..

Ihukommes må det, at der cirkulerer meget andet end viden på nettet, fx Blogs, dagbøger, private video-clips, musik, porno i læssevis og mere eller mindre skjulte reklamer. Således må der skelnes mellem viden, information og tegnansamlinger. Har man alene vidensbrillerne på, ser man kun en fortegnet verden. Store kapitalinteresser har held til at sætte sig på centrale steder i værdifødekæden, selvom tegnomkostningerne går imod nul, og den frie tilgængelig til stadig flere tegnformationer stiger eksponentielt.

Det forekommer på denne brogede baggrund naivt at ville slutte sig til, at eksempelvis *Wikipedias* udbredelse og de eksponentielt voksende socialt-mediale udvekslinger skulle kunne bringe os nærmere en egentlig form for 'videnskommunisme', eller at vi skulle være i stand til at kunne ane en automatisk virkende, menneskeheds-frisættende tændgnist midt inde i dette meget frekventerede net-mediums 'sjæl'. Ikke alle digitale atleter er anarkistiske, fællesskabsstiftende og systemtranscenderende.

Hvor utålmodige drømmere synes at se en immanent-civiliserende, bag-om-ryggen-virkende og system-sprængende logik i denne dynamiske, grænseløse og subjekt-transcenderende proces, der udspiller sig i et virtuelt medium med store real(politisk)e konsekvenser, ser jeg fremtiden langt mindre klar og éntydig - endsige alment og snarligt forløsende - i krystalkuglen. Langt mindre visionært end at øjne ægthedens og autenticitetens mulighed hinsides kapitalismen, men måske noget mere realistisk, er det desværre nok at minde sig selv om, at kapitalismen ligesom katten synes at have mindst ni liv at gøre godt med; thi den har tidligere klaret sig fri af en lang række både logiske, politiske og emotionelle varsler om dens snarlige død.

Det var ulige nemmere for salig Marx i *Das Kapital* i 1867 at skrive så malende om vulgærøkonomernes massive indmarch på scenen, der fik dødsklodderne til at ringe for den politiske økonomi, end det er for os at prognosticere, at den kognitive kapitalismes komme vil få dødsklodderne til at kime kapitalismen ned i graven.

Kritikken af den kognitive kapitalisme varslar desværre ikke med sikkerhed 'videnskommunismens' komme.

En samtidsdiagnostisk tyding af (begrebet) kapitalens civiliserende indflydelse

I *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie* (1857-1858, da. *Grundrids til kritik af den politiske økonomi*, 1974-1977) og *Das Kapital* (1867, da. *Kapitalen*, 1970) undersøger og begrebsliggør Karl Marx *the civilizing influence of capital*, der udpeger de af kapitalen producerede, latente mulighedsbetingelser for frigørelse, frihed og kommunisme. Udviklingen af produktivkræfterne muliggør principielt, at den frie tid til at være menneske i bliver det nye rigdomsmål og ikke den fortsatte udbytning, merværdi- og bytteværdiproduktion. Denne udvikling foregår – til dels - bag om ryggen på de agerende under kapitalismen; men det vil være kapitalens logik at forsøge at transformere den potentielt frie tid til merarbejdstid, hvorfor den kapitalistiske moderniseringsproces ikke nødvendigvis fører til et brud med kapitalismen og en realisering af kommunismen

Går man tilbage til en nærlæsning af arnestedet for tankerne om kapitalens civiliserende tendens og rigdommens sande mål, træder den frie tid til at være menneske i frem. Nøglen til 'det hele' er ca. 7 sider i Karl Marx' *Grundrisse* (1857-1858) under overskriften: "Modsigelse mellem grundlaget for den borgerlige produktion (*værdimål*) og selve dens udvikling. Maskiner etc."

"Arbejdstiden som mål for rigdommen sætter rigdommen selv som baseret på armoden – og den disponible tid eller frie tid som eksisterende *i og gennem modsætningen til surplusarbejdstiden*" (Gr., 596 (ty.)/550 (dk.)); men "så snart arbejdet i umiddelbar form er ophørt med at være rigdommens store kilde, ophører arbejdstiden og må den ophøre med at være dens mål, og dermed [ophører også] bytteværdien med at være brugsværdiens [mål]" (Gr., 593 /547). "Da er det ikke længere på nogen måde arbejdstiden, men den disponible tid, [der er] rigdommens mål" (Gr. 596/550 - *Modtryk-Kurasje-oversættelserne er blevet korrigeret af Lars Axel Petersen (LAP)*)³.

Kapitalen er ikke en "inkarnation af en evig værdi" (Gr., 946/868.) – men en i historien og historien omformende social relation, der arbejder for sin egen transformation og (måske også) afskaffelse in the long run; men formuleringen: "... arbejdermassen må selv tilegne sig sit surplusarbejde. Har den gjort det... så..." (Gr. 596/550), må der bides et kraftigt mærke i; thi dermed er der for Marx at se ingen automatik; ingen garanteret og/eller indbygget teleologi i historien, der således er ladet af en høj grad af kontingens og konfliktualitet. "Kapitalen er selv den processerende modsigelse derved, at den stræber efter at reducere arbejdstiden til et minimum, mens den på den anden side sætter arbejdstiden som rigdommens eneste mål og kilde" (Gr. 593/547 – *Modtryk-Kurasje-oversættelsen er igen blevet LAP-modificeret*).

Kapitalens civiliserende tendens drejer sig om tilvejebringelsen af "frihedens sande rige, som imidlertid kun kan blomstre op med hint nødvendighedens rige som sin basis. Afkortning af arbejdsdagen er grundbetingelsen" (*Kapitalen* 3.4, 1056 (dk)); om den dynamiske frakobling af behovsforøgelsen og produktivkraften fra ejendomsforholdene og udbytningsmekanismerne; om udviklingen af det almene intellekt ("general intellect", Gr. 594/548) og den samfundsmæssige viden og kundskab; om en øget grad af automatisering ("Det mest udviklede maskineri..." & "den automatiske proces", Gr. 596/550 og

³ Se også Hans-Jørgen Schanz: *Civilisationskritik og socialisme*. Aarhus: Modtryk 1982: 52-53.

597/551) og udviklingen af et verdensmarked; om de frit associerede producenters mulighed for gennem en rationel og fælles beslutning at regulere deres stofskifte med naturen⁴; og ikke mindst om den frie og rige individualitets mulighed for selv at bestemme over sit liv og om ”individernes kunstneriske videnskabelige etc. uddannelse gennem den for dem alle fri-gjorte tid og de skabte midler” (Gr. 593/547).

Det er værd at bemærke, at der ikke tales ud fra et stats- eller partiperspektiv; men om at fremskrive immanente modsigelser og potentielt frisættende og civiliserende muligheder i kapitalens ’logik’. Der tales heller ikke konkret med systematisk indsamlet empiri fra samtidens England, Tyskland eller Frankrig.

På en og samme tid tænker Marx, at ”udviklingen af det samfundsmæssige individ” (Gr. 593/547) og udviklingen af ”Produktivkræfterne og de samfundsmæssige relationer...” (Gr. 593/548) sker i en synkroniseret bevægelse, der efterhånden tilkender kapitalen rolle som en middel til sin egen afskaffelse. Men målet er ”udviklingen af den rige individualitet, der er lige så alsidig i sin produktion som i sin konsumtion, og hvis arbejde derfor ej heller længere viser sig som arbejde, men som den fulde udvikling af selve den aktivitet, i hvilken naturnødvendigheden i sin umiddelbare form er forsvundet; fordi der i stedet for naturbehovet er trådt et historisk skabt behov. Derfor er *kapitalen produktiv...*” (Gr. 231/216).

Så gik der lige 160 år: Forsigtige bud på en samtidsdiagnostisk tydning af kapitalens civiliserende tendens – eller en mangel på samme

Marx’ kapitalbegreb er ikke rent ’økonomisk’ (ikke en regnskabsstørrelse; ikke alene et spørgsmål om kvantitativ ophobning af værdi). ”Kapitalens selvopretholdelse er dens selvværdiøgning” (Gr. 230/215). Kapitalen er på én gang en akkumulationslysten, sig-selv-processerende værdi, en social relation og en modsigelsesbefængt kraft. Holder alle tre ’ting’ vand i 2017?

Marx forestillede sig nok, at kapitalen i ovennævnte betydning var bestemmende for samfundsudviklingen ’i sidste instans’. Hermed kunne eksempelvis de politiske, uddannelsesmæssige og kulturelle subsystemer forstås som subsummerede størrelser – måske ligefrem som subsumtive interventionsformer. Men har det holdt stik? Umiddelbart synes det at reducere alle andre ’logikker’ (koder, kodeforskelle, rationaler..) til kapitalimmanente ’størrelser’, hvilket ikke holder, hvis man skulle få lyst og mod til at spørge Niklas Luhmann: *Samfundets samfund*, Kbh. 2016 (på tysk: 1997). I det politiske, (ud)dannelsesinstitutionelle og kulturelle felt sker der også ganske meget, der ikke er 100 % ’kapitaladækvat’, fx konciperingen/konceptionen, afholdelsen og receptionen af dette foredrag m.m.m.

Kapitalen sætter og har aldrig sat sig igennem⁵, hvorfor den måske aldrig har svaret til det begreb

⁴ Jf. Marx: ”Således er det først kapitalen, der skaber det borgerlige samfund og den universelle tilegnelse af naturen såvel som af selve den samfundsmæssige sammenhæng gennem samfundets elementer (*Glieder sætter oversætterne i parentes; men de burde have oversat til: medlemmer, iflg. LAP; SNL*). Deraf kapitalens store civiliserende indflydelse; dens produktion af et samfundstrin, over for hvilket alle tidligere kun fremtræder som menneskeheden *lokale udviklinger* og som *naturidolatri./... / Kapitalen driver ifølge denne sin tendens lige så meget ud over nationale skranker og fordomme, som ud over naturforgudelse og overleveret, inden for bestemte grænser indhegnet tilfredsstillelse af forhåndenværende behov og reproduktion af gamle eksistensmåder. Den er destruktiv over for alt dette, bestandigt revolutionerende, nedbrydende alle skranker, som hæmmer produktivkræfternes udvikling, behøves udvidelse, produktionens mangfoldighed og udnyttelsen af og byttet mellem natur- og åndskræfterne” (Gr. 313/294).*

⁵ Marx havde som bekendt – og særligt i sin kriseanalyse - et skarpt øje for ”modvirkende tendenser”; men de forblev altid indskrevet i den store logisk-designede fremstillingsplan for kapitalens selvudfoldelse, hvorfor kapitalen risikerer at fremstå som en klassisk-metafysisk selv-sættende, -konstituerende og -udfoldende aktør. Men hvis kapitalen er ’født’ som en modsigelsesrig social relation, så kan den vel slet ikke fremstilles som en éntydig ’sag’, der én gang for alle fremstilles på én sand facon i KPØ-værkerne, der efterhånden af mange år på bagen. Så må der i hvert fald skrives en *Das Kapital Version 2.0*

den fik hos Marx, der ikke syntes optaget af – som Th.W. Adorno – at fastholde, at ontologi og epistemologi ikke (måske aldrig ...) lader sig forsones⁶; ej heller via 'konstruktionen' af realabstraktions- og identitetsbegreber (såsom værdi⁷, merværdi-, kapitalbegreberne), der fastholder, at de både er tanke og realvirkelighed (uden modtakter, *sans phrase*). "Erkendelsens utopi ville være at åbne det begrebsløse med begreber uden at gøre det lig med dem" (Theodor Wiesengrund Adorno (1903-1969), *Negative Dialektik*, 1966).

Marxisme for mig er:

- ikke er en ideologi (en verdensanskuelse, en klubs rygmærke)
- ikke er en pædagogisk opdragelseslogik, der skal vække arbejderklassen af/fra dens falske bevidsthed
- ikke er associeret til forestillinger om proletariats diktatur, partiets ledende rolle, udvalgte kadres lukkede forsamlings (og andre strategi- og taktik orienterede tiltag)
- aldrig nogensinde er blevet realiseret – det være sig i sovjetrussiske, kinesiske eller østeuropæiske varianter; men at 'marxismen' heller ikke blot er et defensorat for en skandinavisk velfærdsstat
- konstant at fremvise de hhv. krisegenererende, destruktive og civiliserende tendenser i kapitalismen
- må irritere alle typer af positiveret økonomi- og politikvidenskab (dvs. at den er antipositivistisk, antiteknokratisk, anti-reduktionistisk, anti-instrumentalistisk - men ikke anti-intellektualistisk)
- allehånde forsøg på at gøre KPØ frugtbar i form af analytiske, begrebs-, idé- og realhistoriske funderede og samtidsdiagnostiske indspark tydelige i *res publica*
- associeret til utopisk tænkning af et "endnu-ikke" (jf. Ernst Bloch, Walter Benjamin og Adorno m.fl.)

Reclaim education!

Den individuelle brugsværdi af det lærte må sættes i centrum og ikke kun bytteværdien på markedet. Både kundskab og karakterdannelse i ét – at revitalisere dannelsesstanken og kritikbegrebet. Træning i at sige nej⁸. Uddannelse er andet og mere end en personlig investering, der skal lønne sig. Kapitalen og staten nyder godt af gratisarbejdet, selvudbytningen, eksternaliteterne og *win-win*-governementaliteten. Nysgerrighedslicens og sprogkritikken som integrale dele af marxisme og KPØ i 2017.

Nedenfor linkes der til den engelsksprogede antologi: *What is Education?* Bogen udgives med støtte af DUF - og en række danske studerende, der studerer rundt omkring i Europa, står bag det redaktionelle arbejde. Meget opmuntrende med denne energi... Er en ny studenterbevægelse så småt ved at tage form? Værket vil blive trykt og uddelt gratis i mere end 6 lande, og i løbet af efteråret vil der blive inviteret til et arrangement i Literaturhaus på Nørrebro i Kbh. om bogens indhold: "What is education? – a critical essay", i Henrik Jøker, Wendy Brown, Mladen Dolar, Kirsten Hyldgaard, Chris Fynsk, Steen Ebbesen, SNL, Anton Beck Jørgensen et al. (eds.): *What is education?*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd, 2017
<http://www.whatiseducation.net/anthology/>

– ja, det bør vel ske hvert år, hver måned, hver dag, hver time. Finansbobler, kinesiske milliardærer, Putins og Erdogans grufulde handlinger, Donald T's vanvittige usamtidige og populistiske politik i USA, de udvejsløse krige i Mellemøsten, fremmedhadende nationalister, uberegnelige og nærmest 'rituelt' genkomne terroranslag, branding-bæredygtighed-hykleriske tiltag, CSR-glasur, kedsomhed, udvejsløshed, eksperimenter på trods, anarkistisk spanske kollektiver m.m.m. in mente.

⁶ Se SNL: "Theodor W. Adorno og Marx(isme(n))" i Nicklas Weis Damkjær (m.fl., red.): *Marxismen efter Marx. Tolv strømninger i det 20. århundrede*. Frederiksberg: Frydenlund 2014: 147-166.

⁷ Se fx SNL: "Værdier" i Lars Jakob Muschinsky (m.fl., red.): *Ny pædagogisk opslagsbog*. Kbh.: hans Reitzels Forlag 2014: 493-497.

⁸ Se fx SNL: *At ville noget med nogen – filosofiske og samtidskritiske fragmenter om dannelse og pædagogik*, Turbine Akademisk, Aarhus 2016, "Kundskab og karakterdannelse – samtidskritiske refleksioner angående læreren i dannelsens tjeneste og skolen som et tænkende sted", i Leif Moos (red.): *Dannelse – kontekster, visioner, temaer og processer*. København: Hans Reitzels Forlag 2017 (*in press* – eller rettere: den udkommer d.12.9.2017!) og "Mod til ikke-ledelse – kritiske tanker om tvangen, hangen og viljen til ledelse" i Karsten Mellon (red.): *Mod i ledelse/den modige leder* (arbejdstitel). Forlaget Dafolo 2018 (*in press*).